

Analýza teorie programu a hodnocení kvality programu

Jan Činčera, Masarykova univerzita

Cíle lekce

Po ukončení lekce studenti:

- Analyzují teorii zvoleného programu environmentální výchovy, sestaví jeho logický model a uvedou, které ze svých cílů program má či nemá šanci naplnit.
- Podle zvoleného modelu vyhodnotí kvalitu programu, identifikují jeho silné a slabé stránky, stejně jako příležitosti k úpravám.

Vstupní otázky

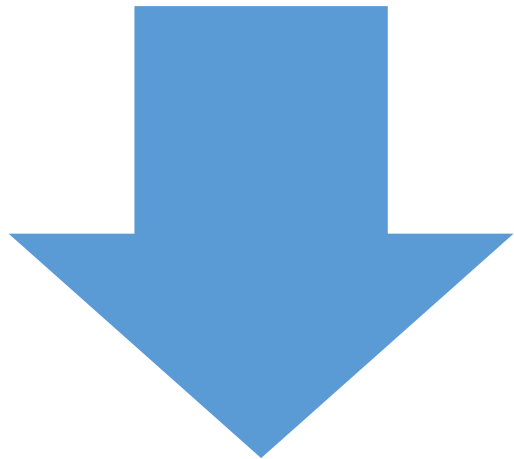
- Jak poznáte dobrý program od špatného? Jaké podmínky by měl dobrý program splňovat?
- Jak rozumíte rozdíl mezi účinností (efektivitou) a kvalitou programu? Které z těchto hledisek považujete za důležitější?

Program je uspořádaná skupina aktivit, která naplňuje jeden či více společných cílů.

Programem chci něco změnit.

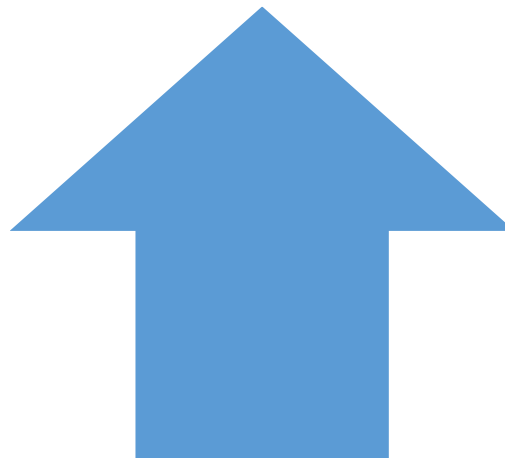

Analýza teorie
programu: zkoumá
předpoklady účinnosti
programu

Hodnocení kvality:
zkoumá použité
postupy z hlediska
dohodnutých
kategorií kvality
odvozených od dobré
praxe

Analýza teorie programu

Vstupy

Aktivity

Krátkodobé
výstupy

Střednědobé
výstupy

Dlouhodobé
dopady

Teorie programu je souhrn předpokladů o vztazích mezi vstupy, aktivitami a výstupy programu.

Program „Šetrné hračky“

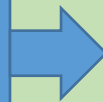
Aktivity

Promítání série filmů a navazující diskuse

Krátkodobé výstupy

Studenti SŠ:
Postoj a povědomí o problému

Studenti SŠ:
Změna spotřebitelského chování

Dopady?

Zdroj: Člověk v tísni

Co chce program reálně změnit?

Promítání série filmů, diskuse
+ navazující projekt

Studenti SŠ:
Postoj a povědomí o problému

Studenti SŠ:
Změna spotřebitelského chování

Ohnisko
programu

Relevance: Má tenhle problém smysl řešit?

Realističnost: Je šance problém vyřešit změnou chování dané cílové skupiny?

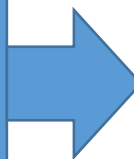
Střednědobé
výstupy

Studenti SŠ:
Změna spotřebitelského chování

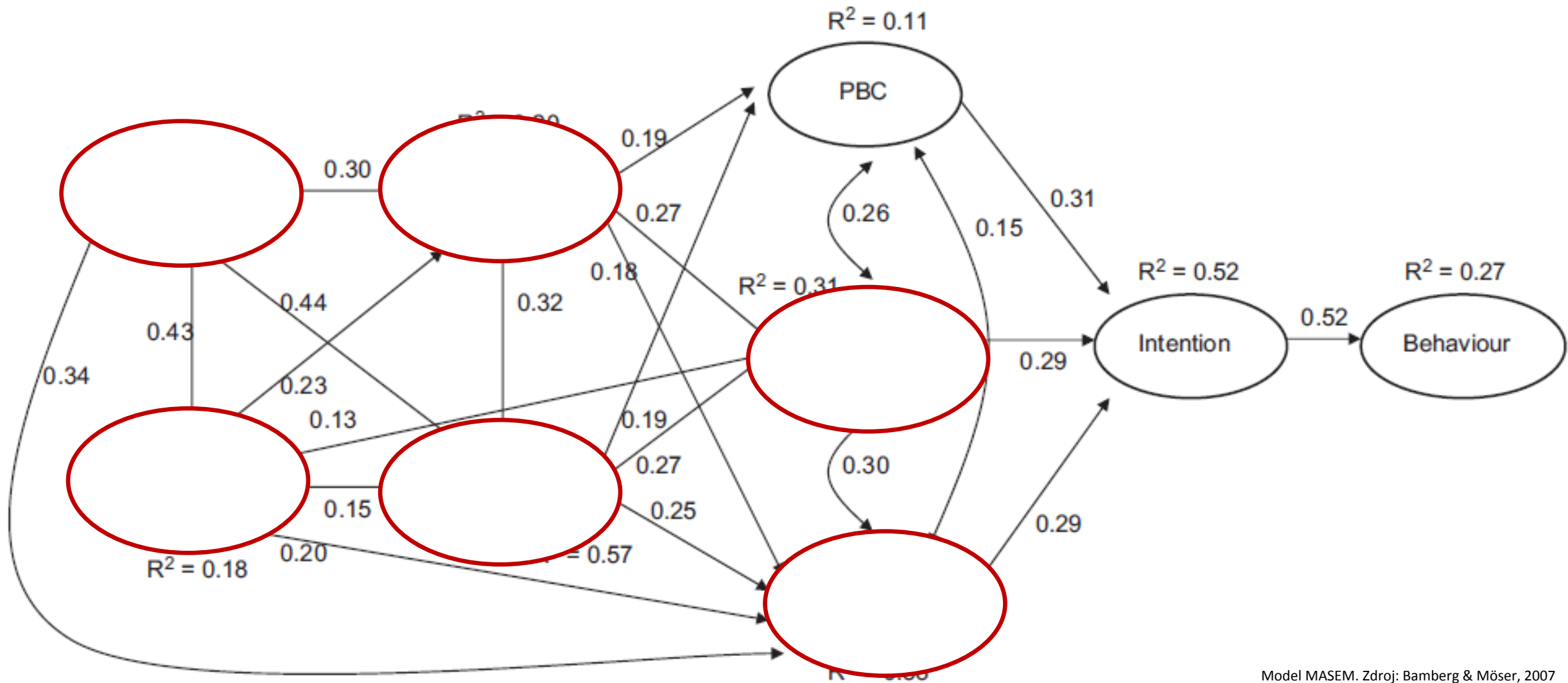
Opírá se předpokládaný vztah mezi krátkodobými (znalosti, postoje atd.) a střednědobými (chováním) cíli o relevantní model pro-environmentálního chování?

Studenti SŠ:
Postoj a povědomí o problému

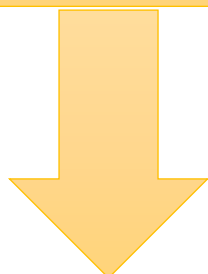
Studenti SŠ:
Změna spotřebitelského chování

Koresponduje volba a pořadí aktivit s ověřenými modely učení a strategiemi pro rozvíjení dané cílové kategorie?

Aktivity

Promítání série filmů
+ navazující diskuse

Krátkodobé
výstupy

Studenti SŠ:
Postoj a povědomí o problému

Promítání série filmů
+ navazující diskuse

Aktivity

Jaké to jsou filmy? Jak
dobře zachycují problém?
Ukazují ho z více stran? Je
téma relevantní pro české
žáky?

Jaké je pořadí aktivit?
Předchází promítání
diskuse o vstupních
konceptech žáků?

Jak jsou postavené
diskuse? Dávají prostor k
zaujetí postoje? Vyhýbají
se manipulaci?

Studenti SŠ:
Postoj a povědomí o problému

Krátkodobé
výstupy

Jaké je povědomí a
postojích žáků?

Silné stránky

Práce s postoji a povědomím o problému – pravděpodobně ovlivní.

Slabé stránky

Nerozvíjí kompetence k šetrnému chování ani přesvědčení o jejich zvládnutí.

Šetrné hračky:
analýza programu

Rizika

„Co já s tím“ efekt

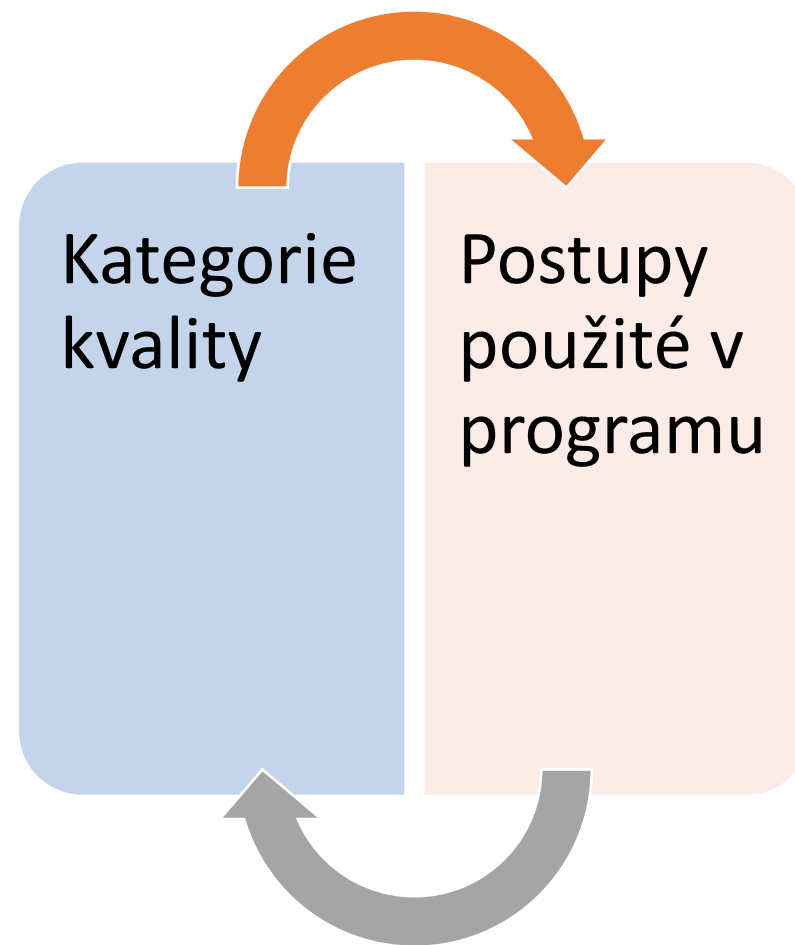
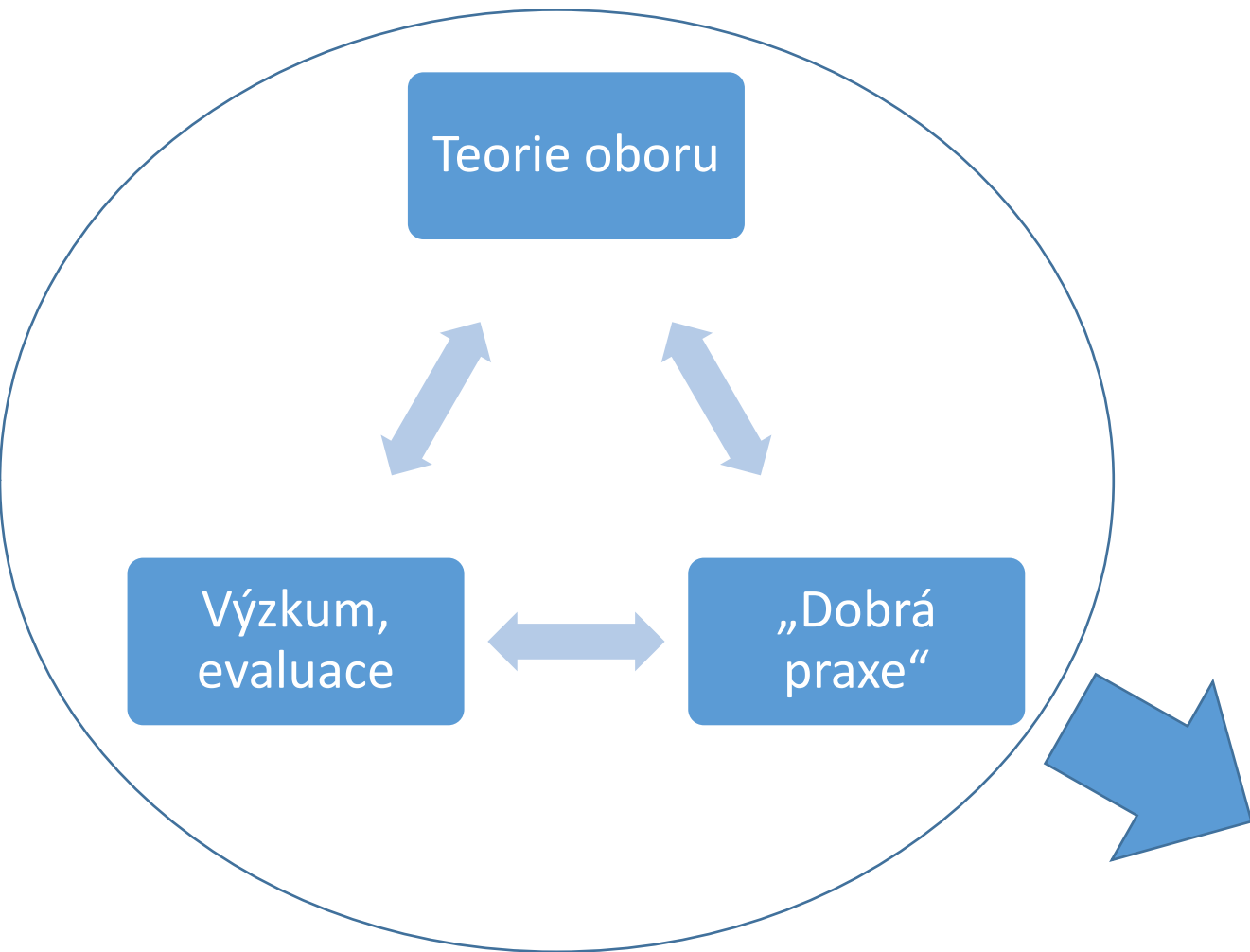
Obranné mechanismy

Spíše neovlivní spotřebitelské chování

Příležitosti

Navazující studentský projekt.

Hodnocení kvality programu

Guidelines for Excellence NAAEE

Kategorie

- Férovost a přesnost
- Hloubka
- Důraz na rozvíjení dovedností
- Akční orientace
- Metodická podloženost
- Užitelnost

Dílčí kritéria

- Výuka orientovaná na žáka
- Různé metody učení
- Propojování se životem žáka
- Rozšířené učící prostředí
- Mezioborovost
- Cíle a výstupy
- Vhodnost pro různé prostředí
- Hodnocení

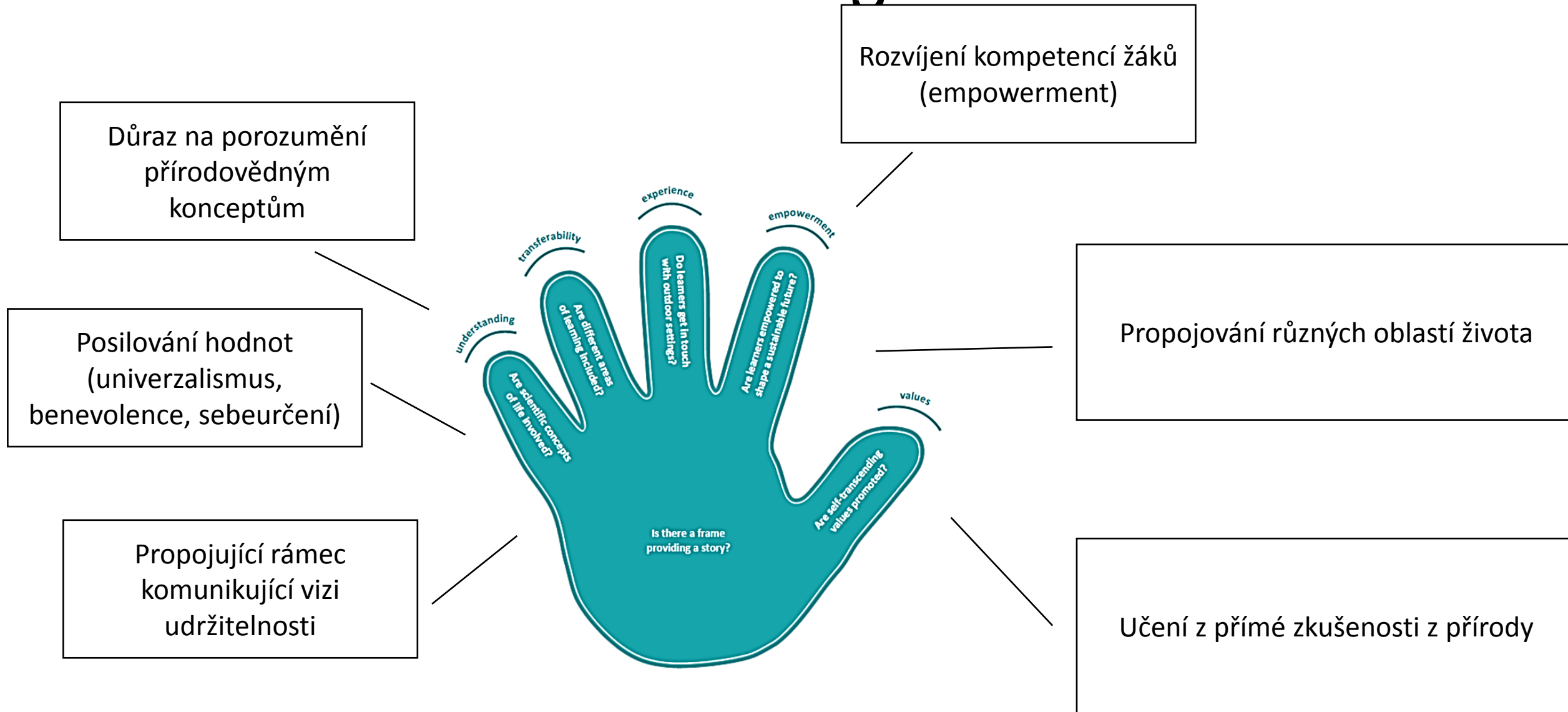
Vymezení

Řada „Guidelines“:

- Pro EV v neformálním prostředí
- Pro EV v mateřských školách
- Pro EV vzdělávání pedagogických pracovníků
- Pro komunitně orientované projekty atd.

„Guidelines“ pro vzdělávací materiály environmentální výchovy

Model Real World Learning

Hodnotící nástroje českých center environmentální výchovy

- Ekopedagogovo osmero
- Hodnotící tabulka pro EVP
- Certifikace poskytovatelů environmentální výchovy
- Doporučení pro tvorbu a realizaci účinných programů environmentální výchovy

Práce s kategoriemi kvality: příklad hodnotící tabulky

Hodnocení pobytového programu „Žába“ z hlediska kategorie „Empowerment“.

Vymezení: Program dává žákům možnost spolurozhodovat o cílech a aktivitách.

Vůbec	Spíše ne	Spíše ano X	Určitě ano
Žáci nemají příležitost utvářet program vlastním rozhodováním.	Žáci mají jen omezenou možnost utvářet program vlastním rozhodováním, tj. mají omezenou volbu co dělat v některých aktivitách, většina aktivit vyžaduje jednoduché, individuální chování s omezenou příležitostí rozvíjet žákovské kompetence.	Program obsahuje mix předem určených aktivit a aktivit formovaných rozhodováním žáků, nezávislé akce jsou komplexní, vyžadují kooperaci studentů, poskytují příležitosti k rozhodování, vyhodnocování více možností, předpovídání možných důsledků atd.	Program poskytuje volný rámec pro rozhodování žáků o jeho aktivitách. Žáci se v něm mají rozhodovat, volit mezi více možnostmi a reflektovat výsledky své práce.

Příklady z popisu programu:

Práce s kategoriemi kvality: příklad hodnotící tabulky

Hodnocení pobytového programu „Žába“ z hlediska kategorie „Zkušenostní učení“.

Vymezení: Program podporuje učení z přímé a reflektované zkušenosti žáků z pobytu v přírodě.

	Vůbec – spíše ne – spíše ano – určité ano
Venkovní prostředí. Odehrává se většina programu venku?	Určitě ano
Přímá interakce. Jsou žáci motivováni k přímé interakci s přírodou (příroda jako partner x příroda jako prostředí pro sociální interakce)?	Určitě ano
Reflexe. Poskytuje program žákům příležitost reflektovat jejich zážitky v přírodě?	Určitě ano
Transfer. Poskytuje program žákům příležitost přenášet své učení do budoucích aktivit či osobního života?	Určitě ano

Příklady z popisu programu:

Náměty na samostatnou práci

- Analyzujte program „Sucho“ a podle zvoleného modelu vyhodnoťte jeho kvalitu. Diskutujte jeho silné a slabé stránky. V čem je pravděpodobné, že program své účastníky změní, a jaké jeho cíle zůstanou nenaplněny? Navrhněte úpravy programu.
- Na základě provedené analýzy a hodnocení navrhněte evaluační plán pro program „Sucho“.

Otázky k diskusi

- Jaké jsou limity a rizika analýzy programu? Jaké jsou limity a rizika hodnocení kvality programu?
- Jaké důležité kategorie pro hodnocení kvality nebyly uvedeny v žádném z prezentovaných příkladů?
- Jak byste na základě analýzy programu „Šetrné hračky“ navrhli postupovat při plánování jeho evaluace?

Doporučená literatura

- Daniš, P., Broukalová, L., Chvátalová, M., Ježková, E. & Nešpor, J. (2020). *Doporučení pro tvorbu a realizaci účinných programů environmentální výchovy*. Praha: SSEV Pavučina.
- Činčera, J. (2013). *Environmentální výchova. Efektivní strategie*. Praha: BEZK, Agentura Koniklec a Masarykova univerzita.
- NAAEE (2009). *Environmental Education Materials. Guidelines for Excellence*. Washington: NAAEE
https://cdn.naaee.org/sites/default/files/eepro/products/files/ee_materials.lr_.pdf
- The Real World Learning (2015). *Real world learning model*. Retrieved from <http://www.rwlnetwork.org/rwl-model.aspx>